

Шовкова Т.А.

аспірант,

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

МІЖМОВНА ТА ВНУТРІШНЬОМОВНА ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ГРАМАТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ СУБ'ЄКТИВНОЇ МОДАЛЬНОСТІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Німецька мова багата на конструкції суб'єктивної модальності – конструкції, які виражають суб'єктивну оцінку реальності висловлювання з позиції того, хто говорить.

Основними засобами вираження суб'єктивної епістемічної модальності в німецькій мові є *модальні слова*: *wahrscheinlich, vielleicht, scheinbar, angeblich, vermutlich, mutmaß, möglicherweise*, та інші; *синтаксичні групи*: *aller Wahrscheinlichkeit nach, im Grunde, meiner Meinung nach* та інші; *вставні модальні речення*: *soviel ich annehmen kann...*; *модально-підсилювальні частки*: *doch, denn, schon, nun, mal, einmal*; *модально-обмежувальні частки*: *ja, bloß, nur*; *граматичні форми Futurum I Indikativ* (для вираження невизначеності, гіпотетичності): *Der General kam nicht. «Er wird uns bei sich erwarten», meinte Le Bas.*; *граматичні форми Futurum II Indikativ* (з семантикою припущення, ймовірності): *Er wird gestern schon abgefahren sein.*; *граматичні конструкції dürfen, können, müssen, mögen, sollen, wollen + Infinitiv 1/ Infinitiv 2*; *Konditionalis* припущення: *Heute würden sie es nicht mehr wagen!*; *Konjunktiv I непрямої мови*: *Man teilt mit, er sei hier*; *складнопідрядні речення*: *Ich vermute (glaube, meine)/Es ist möglich, dass das Mädchen krank ist [1; 5; 6; 7; 8; 9].*

Перед нами постає завдання охарактеризувати явища інтерференції при вивченні ГКСМ (граматичних конструкцій суб'єктивної модальності), які є актуальними з погляду педагогічної граматики.

У сучасній лінгвометодиці інтерференцію класифікують за такими критеріями: а) за джерелом (міжмовна та внутрішньомовна інтерференція); б) за галуззю дії (фонетична, лексична, граматична інтерференція); в) за ступенем урахування мовцем диференційних ознак нерідної мови (наддиференціація, недодиференціація, реінтерпретація розбіжностей); г) за формами вияву (явна, прихована інтерференція) [3, с. 6]. Основними типами інтерференції О. Козаченко виділяє *наддиференціацію* (учень «вносить» до іноземної мови невласливі для неї диференційної риси рідної мови), *недодиференціація* (учень не «вносить» до іноземної мови притаманних їй диференційних ознак, бо вони відсутні в рідній мові), *реінтерпретація розбіжностей* (тлумачення диференційної ознаки іноземної мови відповідно до закономірностей структури рідної мови) [3, с. 6].

Оскільки, навчання іноземної мови в юнацькому віці здійснюється через призму раніше засвоєної системи, опосередкованої між мовою і світом речей, вивчення іноземної мови розглядається не як формування нової мисленнєвої бази, а засвоєння нового мовного коду, що повинен взаємодіяти з уже наявним у свідомості людини кодом рідної мови [2; 4], то студенти, вивчаючи іноземну мову, мають вплив рідної мови в усіх мовних аспектах та видах мовленнєвої діяльності, стикаються з міжмовною інтерференцією.

У сучасній методиці навчальний матеріал поділяють на:

- *ізоморфний* (однаковий в обох мовах): наприклад, значення часів в індикативі, семантика ступенів порівняння, значення форм наказового способу тощо;

- *частково ізоморфний*: наприклад, функціональна семантика форм кон'юнктива, семантика співвідношення ядерних і периферійних значень прийменників у німецькій та українській мовах тощо;

аломорфний (немає відповідників у рідній мові): наприклад, артикль, особливості вживання зворотного займенника, порядок слів, який визначає граматичні значення компонентів речення.

Граматичні конструкції суб'єктивної модальності належать до аломорфних, оскільки вони: а) в українській мові не мають аналогічних граматичних конструкцій і перекладаються описово, б) форми Futurum I та Futurum II належать до частково аломорфних явищ, оскільки вони, хоч і мають модально немарковані аналоги та еквіваленти в українській мові, проте їм властива ще й інша семантика – модально-суб'єктивна, яка не характерна українському майбутньому часу.

ГКСМ не мають прямих еквівалентів в українській мові, а їхніми аналогами є описові конструкції, які не завжди мають між собою чітке розмежування граматичної семантики. Тому студент у продуктивному мовленні намагається спрощувати висловлювання, вживаючи замість означених структур просто модальні слова (що є типовим явищем недодиференціації), а при рецептивному мовленні студент тяжіє до калькувального сприйняття конструкції (модальному дієслову надає ядерного модального значення, а інфінітив перекладає інфінітивом) – явище реінтерпретації.

Складність опанування ГКСМ зумовлена ще й внутрішньомовною інтерференцією, яка спричинена попереднім опануванням студентами «прямих» значень модальних дієслів, форм футурума і перенесенням цих знань на модальні конструкції, не надаючи їм суб'єктивної модальності у процесі рецепції.

У ГКСМ модальні дієслова зазнають граматикалізації, тобто втрачають своє первинне лексичне значення і набувають граматичних відтінків суб'єктивної модальності [1; 5; 6; 7; 8; 9]. У німецькій мові існує також градація ступеня припущення. Так, у порівнянні з дієсловами *dürfen*, *können*, *müssen* припущення, виражене дієсловом *mögen*, характеризується менш впевненим

характером, ніж з *müssen* і *dürfen*, але більш впевненим, ніж припущення, виражене дієсловом *können*. Конструкції з дієсловом *dürfen* виражають припущення з більш високим ступенем упевненості, ніж конструкції з дієсловами *können* і *mögen*, але більш низькою, ніж з *müssen*.

Отже, під час навчання ГКСМ німецької мови маємо вплив міжмовної та внутрішньомовної граматичної інтерференції на ступені недодиференціації та реінтерпретації. До зони найвищого впливу інтерференції потрапляють такі граматичні референти суб'єктивної епістемічної модальності німецької мови: Futurum I Indikativ (для вираження гіпотетичності), граматичні форми Futurum II Indikativ (з семантикою припущення, ймовірності), граматичні конструкції *dürfen*, *können*, *müssen*, *mögen*, *sollen*, *wollen* + Infinitiv 1/ Infinitiv 2, інфінітивні конструкції *scheinen*, *glauben* + *zu* + Infinitiv I / Infinitiv II, оскільки вони не мають еквівалентів в українській мові, а їхніми аналогами є описові конструкції, які не завжди мають між собою чітке розмежування граматичної семантики, модальні дієслова, які зазнають граматикалізації, і набувають граматичних відтінків суб'єктивної модальності та виявляються в структурно зв'язаному граматичному комплексі, так як в німецькій мові, на відміну від української, існує градація ступеня припущення.

Список використаних джерел:

1. Абрамов Б.А. Теоретическая грамматика немецкого языка. Сопоставительная типология немецкого и русского языков, – М.: Владос, 2004. – 288 с.
2. Богородицкая В. Н. Обучение второму иностранному языку в вузе (на материале видо-временных форм английского глагола): автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02 “Теория и методика обучения: германские языки”/ В. Н. Богородицкая. – М., 1974. – 37 с.
3. Козаченко О. М. Методика подолання лексичної інтерференції в польському мовленні студентів філологічних факультетів вищих закладів освіти України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання польської мови” / О. М. Козаченко. – К., 2000. – 16 с.
4. Маруневич Б. М. Методика навчання лексико-граматичного аспекту німецької мови як спеціальності в умовах штучного білінгвізму (мовний вуз, початковий етап): дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02 / Маруневич Божена Михайлівна. – К., 1995. – 168 с.
5. Шендельс Е.И. Практическая грамматика немецкого языка. Для I-III курсов институтов и факультетов иностр. яз. – Учебник. – 2-е изд., испр. – М.: Высш.школа, 1982. – 400 с.
6. Fabricius-Hansen C., Oddleif Leirbukt Modus, Modalverben, Modalpartikeln / Cathrine Fabricius-Hansen, Ole Letnes, Oddleif Leirbukt. – WVT Wissenschaftlicher Verlag Trier, 2002 – 177 S.
7. Fritz Thomas A. Grundlagen der Modalität im Deutschen (erschienen in: Aspekte der Verbalgrammatik (Germanistische Linguistik 154). Hg. v. Ludwig M. Eichinger/Oddleif Leirbukt. Wiesbaden, 2000. – S. 85-104.
8. Harden Theo Die Subjektive Modalität in der zweiten Sprache. – Frankfurt/M., Bern, 1983. – 183 S.
9. Müller Reimar, Reis Marga Modalität und Modalverben im Deutschen. Hamburg: Buske 2001. – 318 S.